

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДНЕСЕННЯ
ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ДО НЕТЯЖКИХ ЗЛОЧИНІВ**

Михайліченко Т. О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Полтава, Україна,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Рак С. В.

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри філософії та суспільних наук
Української медичної стоматологічної академії,
м. Полтава, Україна
науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Однією із найдискусійніших тем серед вчених-криміналістів та практиків останнього десятиліття стало питання (не)доцільності введення кримінальних проступків до кримінального законодавства України. 1 липня 2020 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 2617-VIII від 22 листопада 2018 р. (далі – Закон № 2617-VIII), яким було введено до Кримінального кодексу (далі – КК) кримінальний проступок. Науково-практична спільнота, особливо спеціалісти з кримінально-процесуального права, загалом схвально сприйняла цю новелу. Натомість науковці, котрі є фахівцями у галузі кримінального права, поставилися з певними пересторогами до вказаних змін, звертаючи увагу на низку недоліків, які були допущені законодавцем.

Так, одним із найдискусійніших серед усіх зауважень є питання: за яким саме принципом ті чи інші злочини невеликої чи середньої тяжкості

були віднесені до кримінальних проступків? Що стало підставою для цього? Грунтовних аргументів пояснювальна записка до відповідного законопроекту № 7279-д від 20 квітня 2018 р., на жаль, не містить.

Новелізація призвела до того, що достатньо близькі за своєю природою склади суміжних кримінальних правопорушень, які передбачені ст. 197 КК («Порушення обов'язків щодо охорони майна») та ст. 367 КК («Службова недбалість»), достатньо неочікувано (так як у попередніх усіх законопроектах їх пропонувалося відносити до кримінальних проступків) опинилися в переліку нетяжких злочинів відповідно до ч. 4 ст. 12 КК, оскільки Законом № 2617-VIII були змінені санкції (а саме збільшені розміри штрафу) досліджуваних статей. Зокрема за невиконання чи неналежне виконання особою, якій доручено зберігання чи охорона чужого майна, своїх обов'язків нині суб'єкту загрожує штраф вже не до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.), а від однієї тисячі до чотирьох тисяч н.м.д.г. Так само як і санкція кримінального правопорушення, встановленого ч. 1 ст. 367 КК, тепер передбачає покарання у виді штрафу від двох тисяч до чотирьох тисяч н.м.д.г.

Постає питання: наскільки виправданими є такі новели? На нашу думку, це є закономірним, оскільки зумовлено низкою причин:

- 1) наявність високого ступеню суспільної небезпечності;
- 2) негативна динаміка даних діянь;
- 3) наявність умов вчинення цих злочинів, які неможливо усунути без застосування кримінальної відповідальності тощо.

Основним і, по суті, найголовнішим із критеріїв криміналізації та її збереження є достатньо високий ступінь суспільної небезпечності відповідного діяння. За своєю спрямованістю порушення особою, якій доручено зберігання чи охорона майна, своїх обов'язків та службова недбалість є діяннями, які здатні спричинити суспільно небезпечні наслідки. Основним показником при визначенні суспільної небезпечності аналізованих злочинів і, відповідно, виборі виду відповідальності за них, є соціальні властивості наслідків розглядуваних діянь, а точніше, їхня тяжкість. Своєрідним «розшифруванням» тяжкості наслідків злочину є визначення соціальних властивостей наслідків, серед яких особливо слід звернути увагу на: 1) неможливість усунення і 2) тяжкість реальної шкоди. Розглядаючи особливості наслідків у вигляді тяжких наслідків (ст. 197 КК), варто визнати, що інколи вони можуть бути усунуті лише частково. Так, у випадку загибелі або зруйнування майна шкода не може бути усунена; при викраденні майно не завжди може бути повернуте власнику в первісному вигляді; при його пошкодженні, навіть після ремонту, можливе часткове, інколи

суттєве, знецінення. Отож, наслідки порушення обов'язків щодо зберігання чи охорони майна є достатньо тяжкими.

У частині характеристики повторюваності порушення обов'язків щодо зберігання чи охорони майна, можна відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень даний злочин стає предметом судового розгляду доволі регулярно (до 15 справ щороку), показники ж по ч. 1 ст. 367 КК значно вищі – у середньому за 2017–2019 роки близько 200 справ. Також варто враховувати, що достатньо велика частина винних осіб звільняються від кримінальної відповідальності. Отже, ці діяння перебувають у необхідних межах: мають тенденцію до поширення, не є поодинокими та випадковими і водночас їх не можна віднести до загальновикористовуваних.

Окрім того, на нашу думку, не всі умови існування службової недбалості чи недбалого ставлення до чужого майна людьми можна усунути без застосування кримінального закону. Вчинення конкретного злочину є результатом взаємодії негативних морально-психологічних властивостей особи та зовнішніх об'єктивних обставин – криміногенної ситуації. Складна економічна та політична ситуація в країні, правовий нігілізм, а також відсутність можливостей для самореалізації, достойного рівня життя лише сприяють загальній байдужості, небажанню працювати належним чином, бо особа не отримує від своєї роботи ні морального задоволення, ні високого рівня матеріального забезпечення. Особи, котрі виконують адміністративно-господарські функції, працюють охоронцями часто є людьми із вищою освітою, котрі не отримали підтримки держави для власної самореалізації, не мають належних засобів для існування. На ступінь суспільної небезпечності вчинюваних злочинів впливає також і ставлення винної особи до діянь і спричинених ними наслідків. Зневага існуючим обов'язком, порушення службових, професійних, договірних чи інших правових зобов'язань мають наслідком шкоду для інтересів держави, окремих фізичних чи юридичних осіб. А враховуючи те, що ми не можемо негайно піднести рівень життя в Україні до європейського, викоринити правовий нігілізм громадян і, зрештою, забезпечити (без криміналізації) караність винних осіб таким чином, щоб злочинці відчували невідворотність покарання, порушення обов'язків щодо зберігання чи охорони майна (ст. 197 КК) та службова недбалість (ст. 367 КК) мають бути саме злочинами.

Додатково можна відмітити, що це є проявом наступності в праві, що виступає в якості закономірності його розвитку: закріплення в ст. 197 КК кримінальної відповідальності за порушення професійних, договірних чи інших правових обов'язків поряд із існуванням ст. 367 КК «Службова недбалість», забезпечує реалізацію принципу повноти складу, адже при

однорідності злочинних діянь, суб'єкти злочину різні: у ст. 367 КК – це лише службова особа, а в ст. 197 КК – навпаки, тільки неслужбова.

Отже, підводячи підсумок, слід відмітити, що збереження кримінальних правопорушень, передбачених ст. 197 та ст. 367 КК, як злочинів, а саме нетяжких злочинів, вважаємо обґрунтованим і доцільним.

ЩОДО МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Пашенко Є. М.

*аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету*

*Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Термін «мотивація» як у психологічній, так і в юридичній літературі традиційно розуміється в статичному і динамічному аспектах. По-перше, поняття мотивації вживається для характеристики сукупності мотивів, властивих особі в тій або іншій формі поведінки, і, по-друге, цим терміном позначається процес виникнення і формування мотиву поведінки.

В цій роботі ми будемо вживати мотивацію саме у першому значенні, а саме як певну сукупність відносно однорідних мотивів, які мають спільну психологічну характеристику. Дослідники проблеми мотивації саме військової злочинності виділяють три її основних види: корислива, насильницько-егоїстична та анархічна. Корислива лежить в сфері матеріальних проблем, насильницько-егоїстична в сфері емоцій, анархічна обумовлена потребами спілкування суб'єкта з близькими [1, с. 82].

В свою чергу, Є.Б. Пузиревський зазначає, що для структури мотивації військових злочинів є характерним: порушення рівноваги, коли домінуюче положення здобувають особисті інтереси і потреби; діапазон спонукань військових злочинів є значно вужчий, ніж діапазон людської поведінки взагалі; мотивація більшості військових злочинів носить ситуативний в при цьому вузько особистісний і примітивно-побутовий характер; серед криміногенних факторів значна роль у мотивації військових злочинів належить факторам педагогічного і психологічного плану [2, с. 17–18]. На наш погляд, такий підхід не дозволяє виділити види мотивації насильницьких злочинів військовослужбовців. В цих випадках є просте перерахування мотивів злочинів військовослужбовців.

На наш погляд, самостійні види мотивації насильницьких злочинів можуть бути виділені на підставі дослідження внутрішнього змісту